

> Retouradres Postbus 20011 2500EA Den Haag

Commissaris voor Regionaal Beleid
Europese Commissie
Wetstraat, 200
B-1049 Brussel
België

BDF
Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl
www.facebook.com/minbzk
www.twitter.com/minbzk

Contactpersoon

Kenmerk
2014-0000279159

Uw kenmerk

Datum 21 mei 2014
Betreft Bekendmaking uitslagen verkiezing van de leden van het
Europees Parlement

Geachte heer H,

Dinsdag 20 mei 2014 heeft de vertegenwoordiger van de Europese Commissie in Nederland, de heer Klom aan mij uw verzoek overgebracht om een zo spoedig mogelijke reactie op de actie van de website GeenStijl en het onderzoeksbureau Peil.nl. Graag voldoe ik aan uw verzoek.

Donderdag 22 mei 2014 vindt in Nederland de verkiezing plaats voor de leden van het Europees Parlement. Omdat in de andere lidstaten veelal op zaterdag 24 mei of zondag 25 mei wordt gestemd, mag in lijn met de Europese voorschriften de uitslag niet eerder dan zondagavond 23.00 uur bekend worden gemaakt. Dit zal dan ook niet gebeuren. De website GeenStijl en het onderzoeksbureau Peil.nl hebben burgers opgeroepen om donderdagavond in de stemlokalen aanwezig te zijn bij het voorlezen van de tellingen van de uitgebrachte stemmen en de tellingen aan hen door te geven. Op basis van de doorgegeven aantallen trachten GeenStijl en Peil.nl een zo betrouwbaar mogelijke prognose te geven van hoe door de Nederlandse kiezer is gestemd.

De stemming en de tellingen in de circa 10.000 stemlokalen zijn openbaar, dit is bepaald in artikel J 35 van de Kieswet. In artikel N 9 van de Kieswet is bepaald dat de aantallen op de partijen en kandidaten uitgebrachte stemmen door de voorzitter van het stemlokaal aan de aanwezigen bekend wordt gemaakt. De Kieswet kent geen bepalingen die het noteren of filmen en verder verspreiden van wat de voorzitter bekend maakt, verbieden. Dergelijke verboden zouden ook strijdig zijn met de openbaarheid van de tellingen.

Bij brief van 11 november 2010 is de Commissie geïnformeerd over de wijze waarop tijdens de verkiezingen in 2014 de uitslagen bekend worden gemaakt (brief bijgevoegd). In de brief is onder meer gesteld dat gemeenten de uitslagen niet aan de media mogen doorgeven voordat de laatste stembureaus op zondag zijn gesloten en dat de stemmen in de stemlokalen in de openbaarheid worden geteld en het resultaat van de tellingen wordt voorgelezen. Bij e-mail van 13 januari 2012 is van de zijde van de Commissie het bericht ontvangen dat met de inhoud van eerder genoemde brief kon worden ingestemd met als voorwaarde dat de nog te schrijven circulaire aan de gemeenten duidelijk beschrijft aan welke richtlijnen de gemeenten zich moeten houden ten aanzien van de bekendmaking van de tellingen. In 2012 zijn de burgemeesters en de media hierover per brief geïnformeerd. De commissie heeft afschriften van deze brieven ontvangen (bijgevoegd). De circulaire aan de gemeenten met betrekking tot de Europese

verkiezingen is op 10 april 2014 ter kennisgeving aan de Commissie gestuurd (bijgevoegd).

De officiële uitslag in Nederland van de verkiezingen voor de leden van het Europees parlement zal op vrijdag 30 mei 2014 door de Kiesraad, zijnde het centraal stembureau voor de Europese verkiezingen, bekend worden gemaakt.

Ik ben van mening dat de oproep van de website GeenStijl en het onderzoeksbureau Peil.nl niet in strijd is met de voorschriften die van toepassing zijn op het bekendmaken van de officiële uitslag van de stemmingen.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De minister van Binnenlandse Zaken

dr. R.H.A. Plasterk

Bijlagen:

- Brief van 11 november 2010 aan de Commissie
- Brief van 27 februari 2012 van aan de burgemeesters
- Brieven van 27 februari 2012 aan de media
- Circulaire verkiezingen voor het Europees Parlement

Datum
21 mei 2014
Kenmerk
2014-0000279159

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De burgemeester

**Bestuur Democratie en
Financiën**

Bestuurlijke inrichting en
Democratie

Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

Datum 27 februari 2012
Betreft bekendmaking uitslag Europese verkiezingen

Kenmerk
2012-0000101811

Bijlagen
1

Onlangs heb ik de Eerste en Tweede Kamer geïnformeerd over de uitkomsten van de besprekingen tussen Nederland en de Europese Commissie inzake de bekendmaking van de uitslag van de Europese verkiezingen. Ik stuur u bijgaand een afschrift van deze brief om ook u te informeren.

Voor u betekent dit dat noch u noch uw medewerkers op de dag van de stemming de tellingen op partijniveau voor uw gemeente kunt doorgeven aan de media. Dat is pas mogelijk nadat de stemlokalen in de andere lidstaten gesloten zijn, te weten op zondagavond 22.00 uur. De nieuwe procedure zal er op neer komen dat het stembureau als gebruikelijk de tellingen in het stemlokaal uitvoert, dat kiezers daarbij aanwezig kunnen zijn en dat de voorzitter van het stembureau de uitkomst van de stemopneming aan de in het stemlokaal aanwezige kiezers mededeelt en aan u doorgeeft. U kunt deze vervolgens als gebruikelijk verwerken en aggregeren op gemeentelijk niveau en daarna de resultaten doorgeven aan het hoofdstembureau. Het is echter niet toegestaan deze gegevens te delen met de media, noch uit eigen beweging, noch op verzoek.

Ik zal deze instructie voorafgaand aan de verkiezing van de Nederlandse leden van het Europees Parlement in 2014 ook in de gebruikelijke verkiezingscirculaire opnemen. Deze regeling geldt uiteraard niet voor de andere, alleen op Nederland gerichte verkiezingen.

Mocht u naar aanleiding hiervan nog vragen hebben, dan kunt u hierover contact opnemen met mijn medewerkers.

Hoogachtend,
De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Mevrouw mr. drs. J.W.E. Spies

AFSCHRIFT

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

BDF
BDF/BISD

Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

Kenmerk
2012-0000070141

Datum 8 februari 2012
Betreft bekendmaking uitslag Europese verkiezingen

Bij brief van 18 juni 2009 (Kamerstukken 31 700 VII nr 91) heeft de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties u bericht dat de Europese Commissie contact heeft opgenomen met Nederland in verband met de in de visie van de Europese Commissie te vroegtijdige bekendmaking van de uitslag van de Europese verkiezingen. In het BNC fiche over het verslag inzake het Europees Burgerschap 2010 (Kamerstukken 22112, nr 1104 d.d. 6 december 2010), waarin de Commissie dit punt aanhaalde, heeft mijn ambtsvoorganger u bericht dat Nederland en de Europese Commissie hierover in gesprek waren. Dit is gebeurd in het kader van een zogenaamde pilotprocedure, een procedure die door de Europese Commissie wordt gevoerd, vooruitlopend op een officiële inbreukprocedure in het kader van artikel 258 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

De Commissie heeft zich in deze procedure op het standpunt gesteld dat de uitslag van de Europese verkiezing in de verschillende lidstaten pas bekend mag worden, nadat de stemlokalen in de laatste lidstaat zijn gesloten. Voor Nederland, waar al op donderdag wordt gestemd, heeft dat tot gevolg dat gewacht moet worden met het naar buiten brengen van de uitslag tot zondagavond (22.00 uur).

Vóór 2004 werd bij de Europese verkiezingen de uitslag in Nederland niet bekendgemaakt op de dag van de stemming. De toenmalige Kieswet bepaalde dat de telling pas openbaar gemaakt werd op zondagavond. In 2004 is de Kieswet, na een aanpassing van de Akte inzake de Europese verkiezingen, gewijzigd. Sindsdien wordt er geteld in de stemlokalen en worden de resultaten van deze tellingen op gemeentelijk niveau, als gebruikelijk bij verkiezingen, aan het ANP doorgegeven. Op basis daarvan wordt in de media de uitslag bekend gemaakt. De officiële uitslag, waarbij duidelijk wordt welke kandidaten zijn verkozen, wordt vastgesteld door de hoofdstembureaus en het centrale stembureau. Deze vaststelling vindt op grond van de Kieswet plaats op nadat de stembureaus in de andere lidstaten zijn gesloten.

Zoals mijn ambtsvoorganger u eerder heeft bericht (Kamerstukken 31 700 VII, nr 91), stelt de Commissie zich op het standpunt dat de Akte zich verzet tegen de bekendmaking in de media op donderdag van de uitslagen per gemeenten omdat die zijn gebaseerd op de tellingen van de stembureaus. De wijziging van de Akte in 2002 heeft in de visie van de Commissie enkel tot doel gehad om het tellen van de stemmen in de stemlokalen direct na de stemming mogelijk te maken.

Bekendmaking van de resultaten daarvan dient in de visie van de Commissie achterwege te blijven omdat daarmee de verkiezingen in andere lidstaten kunnen worden beïnvloed.

Datum
8 februari 2012
Kenmerk
2012-0000070141

Inmiddels heeft de Commissie besloten af te zien van verdere juridische stappen tegen Nederland. Nederland heeft hiervoor de toezegging aan de Commissie gedaan dat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in een instructie aan de burgemeesters zal opnemen dat zij de tellingen niet bekendmaken noch aan de media doorgeven vóór de stemlokalen in alle lidstaten zijn gesloten (in casu op de zondag na 22.00 uur). Dit zal in een circulaire gericht aan de burgemeesters voorafgaand aan de verkiezing voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement worden vastgelegd. Concreet betekent dit dat door de leden van de stembureaus wordt geteld en dat de voorzitter van het stembureau de uitkomst van de stemopneming aan de in het stemlokaal aanwezige kiezers mededeelt en doorgeeft aan de burgemeester. Deze maakt deze gegevens echter, anders dan bij andere verkiezingen, niet voor zondagavond 22.00 uur openbaar. Wijziging van de Kieswet is hiervoor niet noodzakelijk, omdat voor het doorgeven van de resultaten – bijvoorbeeld aan de media – geen wettelijke grondslag bestaat. Het bekendmaken van exit-polls na afloop van de stemming en het bijwonen van de tellingen in de stemlokalen (de tellingen zijn in Nederland immers openbaar) blijft wel mogelijk.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Mevrouw mr. drs. J.W.E. Spies

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

NOS
Hoofdredacteur NOS Nieuws

-----
*

**Bestuur Democratie en
Financiën**
Bestuurlijke eenheid en
Democratie

Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Kenmerk
2012-0000099363

Datum 27 februari 2012
Betreft bekendmaking uitslag Europese verkiezingen

Bijlagen
1

Geachte heer G.....,

Onlangs heb ik de Eerste en Tweede Kamer geïnformeerd over de uitkomsten van de besprekingen tussen Nederland en de Europese Commissie inzake de bekendmaking van de uitslag van de Europese verkiezingen. Ik stuur u bijgaand een afschrift van deze brief omdat dit relevant is voor uw berichtgeving over de uitslag van deze verkiezingen.

Concreet komt de overeenstemming erop neer dat ik burgemeesters zal instrueren niet langer de tellingen op partijniveau voor hun gemeente door te geven aan de media, althans niet voordat de stemlokalen in de andere lidstaten gesloten zijn, te weten op zondagavond 22.00 uur. Wel kunt u gegevens van exit polls openbaar maken en ook blijven de tellingen in de stemlokalen in het openbaar plaatsvinden.

Mocht u naar aanleiding hiervan nog vragen hebben, dan kunt u hierover contact opnemen met mijn medewerkers.

Hoogachtend,

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Mevrouw mr. drs. J.W.E. Spies

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

BDF
BDF/BI&D
Schedeldoekshaven 200
2511 E2 Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Kenmerk
2012-0000070141

Datum 8 februari 2012
Betreft bekendmaking uitslag Europese verkiezingen

Bij brief van 18 juni 2009 (Kamerstukken 31 700 VII nr 91) heeft de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties u bericht dat de Europese Commissie contact heeft opgenomen met Nederland in verband met de in de visie van de Europese Commissie te vroegtijdige bekendmaking van de uitslag van de Europese verkiezingen. In het BNC fiche over het verslag inzake het Europees Burgerschap 2010 (Kamerstukken 22112, nr 1104 d.d. 6 december 2010), waarin de Commissie dit punt aanhaalde, heeft mijn ambtsvoorganger u bericht dat Nederland en de Europese Commissie hierover in gesprek waren. Dit is gebeurd in het kader van een zogenaamde pilotprocedure, een procedure die door de Europese Commissie wordt gevoerd, vooruitlopend op een officiële inbreukprocedure in het kader van artikel 258 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

De Commissie heeft zich in deze procedure op het standpunt gesteld dat de uitslag van de Europese verkiezing in de verschillende lidstaten pas bekend mag worden, nadat de stemlokalen in de laatste lidstaat zijn gesloten. Voor Nederland, waar al op donderdag wordt gestemd, heeft dat tot gevolg dat gewacht moet worden met het naar buiten brengen van de uitslag tot zondagavond (22.00 uur).

Vóór 2004 werd bij de Europese verkiezingen de uitslag in Nederland niet bekendgemaakt op de dag van de stemming. De toenmalige Kieswet bepaalde dat de telling pas openbaar gemaakt werd op zondagavond. In 2004 is de Kieswet, na een aanpassing van de Akte inzake de Europese verkiezingen, gewijzigd. Sindsdien wordt er geteld in de stemlokalen en worden de resultaten van deze tellingen op gemeentelijk niveau, als gebruikelijk bij verkiezingen, aan het ANP doorgegeven. Op basis daarvan wordt in de media de uitslag bekend gemaakt. De officiële uitslag, waarbij duidelijk wordt welke kandidaten zijn verkozen, wordt vastgesteld door de hoofdstembureaus en het centrale stembureau. Deze vaststelling vindt op grond van de Kieswet plaats op nadat de stembureaus in de andere lidstaten zijn gesloten.

Zoals mijn ambtsvoorganger u eerder heeft bericht (Kamerstukken 31 700 VII, nr 91), stelt de Commissie zich op het standpunt dat de Akte zich verzet tegen de bekendmaking in de media op donderdag van de uitslagen per gemeenten omdat die zijn gebaseerd op de tellingen van de stembureaus. De wijziging van de Akte in 2002 heeft in de visie van de Commissie enkel tot doel gehad om het tellen van de stemmen in de stemlokalen direct na de stemming mogelijk te maken.

Bekendmaking van de resultaten daarvan dient in de visie van de Commissie achterwege te blijven omdat daarmee de verkiezingen in andere lidstaten kunnen worden beïnvloed.

Datum
8 februari 2012
Kenmerk
2012-0000070141

Inmiddels heeft de Commissie besloten af te zien van verdere juridische stappen tegen Nederland. Nederland heeft hiervoor de toezegging aan de Commissie gedaan dat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in een instructie aan de burgemeesters zal opnemen dat zij de tellingen niet bekendmaken noch aan de media doorgeven vóór de stemlokalen in alle lidstaten zijn gesloten (in casu op de zondag na 22.00 uur). Dit zal in een circulaire gericht aan de burgemeesters voorafgaand aan de verkiezing voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement worden vastgelegd. Concreet betekent dit dat door de leden van de stembureaus wordt geteld en dat de voorzitter van het stembureau de uitkomst van de stemopneming aan de in het stemlokaal aanwezige kiezers meedeelt en doorgeeft aan de burgemeester. Deze maakt deze gegevens echter, anders dan bij andere verkiezingen, niet voor zondagavond 22.00 uur openbaar. Wijziging van de Kieswet is hiervoor niet noodzakelijk, omdat voor het doorgeven van de resultaten – bijvoorbeeld aan de media – geen wettelijke grondslag bestaat. Het bekendmaken van exit-polls na afloop van de stemming en het bijwonen van de tellingen in de stemlokalen (de tellingen zijn in Nederland immers openbaar) blijft wel mogelijk.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Mevrouw *mr.* drs. J.W.E. Spies

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

ANP
Algemeen Directeur

Bestuur Democratie en
Financien
Bestuurlijke inrichting en
Democratie

Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

s.nl

Kenmerk
2012-0000099355

Datum 27 februari 2012
Betreft bekendmaking uitslag verkiezingen Nederlandse leden Europees
Parlement

Bijlagen
1

Geachte heer Ci

Onlangs heb ik de Eerste en Tweede Kamer geïnformeerd over de uitkomsten van de besprekingen tussen Nederland en de Europese Commissie inzake de bekendmaking van de uitslag van de Europese verkiezingen. Ik stuur u bijgaand een afschrift van deze brief omdat dit relevant is voor uw berichtgeving over de uitslag van deze verkiezingen.

Concreet komt de overeenstemming erop neer dat ik burgemeesters zal instrueren niet langer de tellingen op partijniveau voor hun gemeente door te geven aan de media, althans niet voordat de stemlokalen in de andere lidstaten gesloten zijn, te weten op zondagavond 22.00 uur. Wel kunt u gegevens van exit polls openbaar maken en blijven de tellingen in de stemlokalen in het openbaar plaatsvinden.

Mocht u naar aanleiding hiervan nog vragen hebben, dan kunt u hierover contact opnemen met mijn medewerkers.

Hoogachtend,
De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Mevrouw mr. drs. J.W.E. Spies

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

BDF
BDF/BI&D

Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.njksoverheid.nl

Kenmerk
2012-0000070141

Datum 8 februari 2012

Betreft bekendmaking uitslag Europese verkiezingen

Bij brief van 18 juni 2009 (Kamerstukken 31 700 VII nr 91) heeft de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties u bericht dat de Europese Commissie contact heeft opgenomen met Nederland in verband met de in de visie van de Europese Commissie te vroegtijdige bekendmaking van de uitslag van de Europese verkiezingen. In het BNC fiche over het verslag inzake het Europees Burgerschap 2010 (Kamerstukken 22112, nr 1104 d.d. 6 december 2010), waarin de Commissie dit punt aanhaalde, heeft mijn ambtsvoorganger u bericht dat Nederland en de Europese Commissie hierover in gesprek waren. Dit is gebeurd in het kader van een zogenaamde pilotprocedure, een procedure die door de Europese Commissie wordt gevoerd, vooruitlopend op een officiële inbreukprocedure in het kader van artikel 258 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

De Commissie heeft zich in deze procedure op het standpunt gesteld dat de uitslag van de Europese verkiezing in de verschillende lidstaten pas bekend mag worden, nadat de stembureaus in de laatste lidstaat zijn gesloten. Voor Nederland, waar al op donderdag wordt gestemd, heeft dat tot gevolg dat gewacht moet worden met het naar buiten brengen van de uitslag tot zondagavond (22.00 uur).

Vóór 2004 werd bij de Europese verkiezingen de uitslag in Nederland niet bekendgemaakt op de dag van de stemming. De toenmalige Kieswet bepaalde dat de telling pas openbaar gemaakt werd op zondagavond. In 2004 is de Kieswet, na een aanpassing van de Akte inzake de Europese verkiezingen, gewijzigd. Sindsdien wordt er geteld in de stembureaus en worden de resultaten van deze tellingen op gemeentelijk niveau, als gebruikelijk bij verkiezingen, aan het ANP doorgegeven. Op basis daarvan wordt in de media de uitslag bekend gemaakt. De officiële uitslag, waarbij duidelijk wordt welke kandidaten zijn verkozen, wordt vastgesteld door de hoofdstembureaus en het centrale stembureau. Deze vaststelling vindt op grond van de Kieswet plaats op nadat de stembureaus in de andere lidstaten zijn gesloten.

Zoals mijn ambtsvoorganger u eerder heeft bericht (Kamerstukken 31 700 VII, nr 91), stelt de Commissie zich op het standpunt dat de Akte zich verzet tegen de bekendmaking in de media op donderdag van de uitslagen per gemeenten omdat die zijn gebaseerd op de tellingen van de stembureaus. De wijziging van de Akte in 2002 heeft in de visie van de Commissie enkel tot doel gehad om het tellen van de stemmen in de stembureaus direct na de stemming mogelijk te maken.

0002261200000

Bekendmaking van de resultaten daarvan dient in de visie van de Commissie achterwege te blijven omdat daarmee de verkiezingen in andere lidstaten kunnen worden beïnvloed.

Datum
8 februari 2012
Kenmerk
2012-0000070141

Inmiddels heeft de Commissie besloten af te zien van verdere juridische stappen tegen Nederland. Nederland heeft hiervoor de toezegging aan de Commissie gedaan dat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in een instructie aan de burgemeesters zal opnemen dat zij de tellingen niet bekendmaken noch aan de media doorgeven vóór de stemlokalen in alle lidstaten zijn gesloten (in casu op de zondag na 22.00 uur). Dit zal in een circulaire gericht aan de burgemeesters voorafgaand aan de verkiezing voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement worden vastgelegd. Concreet betekent dit dat door de leden van de stembureaus wordt geteld en dat de voorzitter van het stembureau de uitkomst van de stemopneming aan de in het stemlokaal aanwezige kiezers mededeelt en doorgeeft aan de burgemeester. Deze maakt deze gegevens echter, anders dan bij andere verkiezingen, niet voor zondagavond 22.00 uur openbaar. Wijziging van de Kieswet is hiervoor niet noodzakelijk, omdat voor het doorgeven van de resultaten – bijvoorbeeld aan de media – geen wettelijke grondslag bestaat. Het bekendmaken van exit-polls na afloop van de stemming en het bijwonen van de tellingen in de stemlokalen (de tellingen zijn in Nederland immers openbaar) blijft wel mogelijk.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Mevrouw mr. drs. J.W.E. Spies

02 00 00 02 00 01 00 00 00 00

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

RTL Nieuws
Adjunct-hoofdredacteur

**Bestuur Democratie en
Financien**
Bestuurlijke inrichting en
Democratie

Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Kenmerk
2012-000098065

Datum 27 februari 2012
Betreft bekendmaking uitslag verkiezingen Nederlandse leden Europees
Parlement

Bijlagen
1

Geachte heer K1

Onlangs heb ik de Eerste en Tweede Kamer geïnformeerd over de uitkomsten van de besprekingen tussen Nederland en de Europese Commissie inzake de bekendmaking van de uitslag van de Europese verkiezingen. Ik stuur u bijgaand een afschrift van deze brief omdat dit relevant is voor uw berichtgeving over de uitslag van deze verkiezingen.

Concreet komt de overeenstemming erop neer dat ik burgemeesters zal instrueren niet langer de tellingen op partijniveau voor hun gemeente door te geven aan de media, althans niet voordat de stemlokalen in de andere lidstaten gesloten zijn, te weten op zondagavond 22.00 uur. Wel kunt u gegevens van exit polls openbaar maken en blijven de tellingen in de stemlokalen in het openbaar plaatsvinden.

Mocht u naar aanleiding hiervan nog vragen hebben, dan kunt u hierover contact opnemen met mijn medewerkers.

Hoogachtend,
De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Mevrouw mr. drs. J.W.E. Spies

050220120005

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

BDF
BDF/BI&D

Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

...nl

Kenmerk
2012-0000070141

Datum 8 februari 2012
Betreft bekendmaking uitslag Europese verkiezingen

Bij brief van 18 juni 2009 (Kamerstukken 31 700 VII nr 91) heeft de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties u bericht dat de Europese Commissie contact heeft opgenomen met Nederland in verband met de in de visie van de Europese Commissie te vroegtijdige bekendmaking van de uitslag van de Europese verkiezingen. In het BNC fiche over het verslag inzake het Europees Burgerschap 2010 (Kamerstukken 22112, nr 1104 d.d. 6 december 2010), waarin de Commissie dit punt aanhaalde, heeft mijn ambtsvoorganger u bericht dat Nederland en de Europese Commissie hierover in gesprek waren. Dit is gebeurd in het kader van een zogenaamde pilotprocedure, een procedure die door de Europese Commissie wordt gevoerd, vooruitlopend op een officiële inbreukprocedure in het kader van artikel 258 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

De Commissie heeft zich in deze procedure op het standpunt gesteld dat de uitslag van de Europese verkiezing in de verschillende lidstaten pas bekend mag worden, nadat de stembureaus in de laatste lidstaat zijn gesloten. Voor Nederland, waar al op donderdag wordt gestemd, heeft dat tot gevolg dat gewacht moet worden met het naar buiten brengen van de uitslag tot zondagavond (22.00 uur).

Vóór 2004 werd bij de Europese verkiezingen de uitslag in Nederland niet bekendgemaakt op de dag van de stemming. De toenmalige Kieswet bepaalde dat de telling pas openbaar gemaakt werd op zondagavond. In 2004 is de Kieswet, na een aanpassing van de Akte inzake de Europese verkiezingen, gewijzigd. Sindsdien wordt er geteld in de stembureaus en worden de resultaten van deze tellingen op gemeentelijk niveau, als gebruikelijk bij verkiezingen, aan het ANP doorgegeven. Op basis daarvan wordt in de media de uitslag bekend gemaakt. De officiële uitslag, waarbij duidelijk wordt welke kandidaten zijn verkozen, wordt vastgesteld door de hoofdstembureaus en het centrale stembureau. Deze vaststelling vindt op grond van de Kieswet plaats op nadat de stembureaus in de andere lidstaten zijn gesloten.

Zoals mijn ambtsvoorganger u eerder heeft bericht (Kamerstukken 31 700 VII, nr 91), stelt de Commissie zich op het standpunt dat de Akte zich verzet tegen de bekendmaking in de media op donderdag van de uitslagen per gemeenten omdat die zijn gebaseerd op de tellingen van de stembureaus. De wijziging van de Akte in 2002 heeft in de visie van de Commissie enkel tot doel gehad om het tellen van de stemmen in de stembureaus direct na de stemming mogelijk te maken.

00000000000000000000

Bekendmaking van de resultaten daarvan dient in de visie van de Commissie achterwege te blijven omdat daarmee de verkiezingen in andere lidstaten kunnen worden beïnvloed.

Datum
8 februari 2012
Kenmerk
2012-0000070141

Inmiddels heeft de Commissie besloten af te zien van verdere juridische stappen tegen Nederland. Nederland heeft hiervoor de toezegging aan de Commissie gedaan dat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in een instructie aan de burgemeesters zal opnemen dat zij de tellingen niet bekendmaken noch aan de media doorgeven vóór de stemlokalen in alle lidstaten zijn gesloten (in casu op de zondag na 22.00 uur). Dit zal in een circulaire gericht aan de burgemeesters voorafgaand aan de verkiezing voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement worden vastgelegd. Concreet betekent dit dat door de leden van de stembureaus wordt geteld en dat de voorzitter van het stembureau de uitkomst van de stemopneming aan de in het stemlokaal aanwezige kiezers meedeelt en doorgeeft aan de burgemeester. Deze maakt deze gegevens echter, anders dan bij andere verkiezingen, niet voor zondagavond 22.00 uur openbaar. Wijziging van de Kieswet is hiervoor niet noodzakelijk, omdat voor het doorgeven van de resultaten – bijvoorbeeld aan de media – geen wettelijke grondslag bestaat. Het bekendmaken van exit-polls na afloop van de stemming en het bijwonen van de tellingen in de stemlokalen (de tellingen zijn in Nederland immers openbaar) blijft wel mogelijk.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Mevrouw [✓]mr. drs. J.W.E. Spies

Met verwijzing naar uw brief van 31 mei 2010 kan ik u als volgt berichten. Nederland heeft goede nota genomen van de bezwaren die bij u leven ten aanzien van het tijdstip waarop in de Nederlandse media de uitslagen van de verkiezing voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement bekend worden gemaakt.

In uw brief stelt u dat artikel 10, lid 2 van de Akte tot doel heeft te voorkomen dat de vroegtijdige bekendmaking van de uitslag in een bepaalde lidstaat het stemgedrag in de andere lidstaten beïnvloedt. U stelt verder dat artikel 10, lid 2 van de Akte niet alleen de bekendmaking van de definitieve verkiezingsuitslag van de gehele lidstaat verbiedt maar ook die van voorlopige, gedeeltelijke en of regionale uitslagen door centrale of lokale verkiezingsautoriteiten. U concludeert tenslotte dat de Nederlandse wetgeving en het onmiddellijk bekendmaken van de uitslag onverenigbaar lijken met artikel 10, lid 2 van de Akte.

Nederland heeft de Akte altijd zo uitgelegd dat deze het bekendmaken van officiële uitslagen verbiedt maar niet in de weg staat aan het bekend worden van informele uitkomsten van de tellingen op het niveau van het stembureau en/of de gemeente,

Nederland meent dat de wetgeving aan de Akte voldoet omdat op grond van de Kieswet alle deel(regionale) uitslagen en de definitieve uitslagen pas bekend worden op een tijdstip dat gelegen is ruim na het sluiten van de laatste stembussen in alle lidstaten. Hieronder wordt dit nader toegelicht.

De deeluitslagen op het niveau van de kieskringen (regionale uitslagen) worden pas bekend gemaakt op de maandag na de stemming. De Kieswet legt namelijk vast dat de hoofdstembureaus van alle kieskringen bijeenkomen op de tweede dag na de stemming om tien uur 's ochtends. Aangezien de stemming voor de leden van het Europees Parlement in Nederland plaats vindt op donderdag zou dat op zaterdag zijn. In de Kieswet echter is vastgelegd (artikel Z 12) dat handelingen die op een zaterdag, zondag of feestdag plaatsvinden verschuiven naar de eerstvolgende reguliere werkdag, zodat deze zittingen plaatsvinden op maandagochtend. Het centraal stembureau stelt vervolgens zo spoedig mogelijk daarna de uitslag vast. In de praktijk is dit op woensdag of zelfs donderdag na de stemming. Kortom ruim na het sluiten van de stemming in de andere lidstaten.

Nederland kent het gebruik dat de burgemeesters, die op grond van artikel N 11 Kieswet vaststellen hoeveel stemmen er in hun gemeenten op de kandidaten en lijsten zijn uitgebracht, op de avond van de stemming de uitkomsten van deze telling doorgeven aan de media. Dit is geen officiële bekendmaking omdat deze gegevens veelal zijn gebaseerd op voorlopige tellingen in de stembureaus en de Kieswet evenmin voorschrijft dat deze gegevens openbaar moeten worden gemaakt. Ik begrijp het standpunt van Commissie echter zo dat zij meent dat deze praktijk in strijd is met de Akte. Ik zal derhalve bij een komende verkiezing voor de leden van het Europees Parlement in een instructie aan de burgemeesters opnemen dat zij de tellingen niet bekendmaken noch aan de media doorgeven vóór de stemlokalen in alle lidstaten zijn gesloten (in casu op de zondag na 10.00 uur 's avonds).

Nederland meent overigens dat artikel 10, lid 2, van de Akte er niet aan in de weg staat dat de stemmen in de (circa 10.000) stemlokalen in openbaarheid worden geteld en dat het resultaat van de telling wordt voorgelezen. Ook meent Nederland dat de burgemeesters de tellingen op het gemeentelijk niveau al voor de sluiting van de stemlokalen in alle lidstaten kunnen doorgeven aan de hoofdstembureaus zodat deze tijdig uitslagen op het niveau van de kieskring kunnen berekenen. Het doorgeven van deze tellingen leidt er niet toe dat deze tellingen in de openbaarheid komen.

Ik ga er vanuit dat deze maatregel afdoende is om te voorkomen dat op de avond van de stemming een voorlopige uitslag bekend wordt. Uiteraard zullen de media nog wel op basis van exit polls en mogelijk het bijwonen van tellingen in een aantal stemlokalen peilingen naar buiten brengen. Ik meen dat de kans dat de hiermee het stemgedrag in andere lidstaten wordt beïnvloed nihil zal zijn.

Burgemeester en wethouders van alle gemeenten
Cc hoofden burgerzaken van alle gemeenten
Cc NVvB, VNG en Kiesraad

**Directoraat-Generaal
Bestuur en
Koninkrijksrelaties**
Bestuur, Democratie en
Financiën

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

circulaire

Datum
31 maart 2014

Kenmerk
2014-0000147830

Onderwerp	Circulaire verkiezingen voor het Europees Parlement 22 mei as.
Doelstelling	Informereren en instrueren
Juridische grondslag	EU-richtlijn 93/109/EG en Kieswet
Relaties met andere circulaire's	
Ingangsdatum	27 maart 2014
Geldig tot	nvt

Inhoud

1. Inleiding.....	2
2. Deelname stembureauleden uit een andere gemeente	2
3.1. Deelname kiezers uit andere lidstaten Europese Unie	2
3.2. Uitwisseling van gegevens	2
4.1. Bekendmaking verkiezingsuitslag.....	3
4.2. Niet doorgeven uitkomsten onder embargo.....	3
5. Stemopneming (telproces)	4
6. Evaluatie verkiezing leden Europees Parlement	4
7. Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV)	5
8. Plaatsen verkiezingsborden.....	5
9. Voorlichtingscampagne.....	5
10. Informatiepunt	6

1. Inleiding

Op donderdag 22 mei 2014 vinden verkiezingen plaats voor het Europees Parlement. Met deze circulaire wil ik u attenderen op en informeren over aangelegenheden die van belang zijn voor het organiseren van de EP-verkiezingen in uw gemeente.

Datum
31 maart 2014
Kenmerk
2014-0000147830

2. Deelname stembureauleden uit een andere gemeente

Stembureauleden kunnen bij de Europese verkiezingen hun stem uitbrengen in het stemlokaal waar zij zitting hebben, ook als dat stemlokaal is gesitueerd in een andere gemeente dan waar zij als kiesgerechtigde zijn geregistreerd, hebben zij de mogelijkheid om daar hun stem uit te brengen. Hun stempassen kunnen worden meegeteld met de stempassen van de overige kiezers.

Artikel J 11, tweede lid, van de Kieswet schrijft wel voor dat van het uitbrengen van hun stem melding wordt gemaakt in het proces-verbaal. Dit kan op het N 10-formulier onder het kopje "Onregelmatigheden". Weliswaar is hier duidelijk géén sprake van een onregelmatigheid, maar in dit geval is er geen andere mogelijkheid. Na de verkiezingen zal het N 10-formulier op dit punt worden aangepast.

3.1. Deelname kiezers uit andere lidstaten Europese Unie

Aan de verkiezing voor het Europees Parlement mogen alle in Nederland gevestigde onderdanen afkomstig uit andere EU-lidstaten deelnemen. Zij moeten zich hiervoor registreren bij de gemeente waar zij zijn gevestigd, door middel van het Y 32-formulier. Op het Y 32-formulier staat dat de gemeente het formulier uiterlijk 6 weken voor de datum van de stemming moet hebben ontvangen. Dit komt neer op 10 april 2014. Nu zullen veel gemeenten hun kiezersregister al op 8 april 2014 (de dag van de kandidaatstelling) opmaken. Immers, alleen personen die op de dag van de kandidaatstelling ingezetenen zijn van de gemeente, zijn kiesgerechtigd (Artikel B 3, eerste lid van de Kieswet). U wordt echter verzocht bij het opmaken van het kiezersregister ook die EU-onderdanen die het Y 32-formulier op 9 of 10 april inleveren (en die op 8 april woonachtig waren in uw gemeente) alsnog in het kiezersregister op te nemen en aan hen een stempas te verstrekken.

3.2. Uitwisseling van gegevens

De EU-richtlijn 93/109/EG schrijft voor dat persoonsgegevens van kiezers die in een ander land dan het land van herkomst willen stemmen moet worden uitgewisseld. Het doel van het uitwisselen van gegevens met andere EU-landen van in Nederland als kiezers geregistreerde niet-Nederlandse EU-onderdanen is te voorkomen dat deze kiezers tweemaal hun stem kunnen uitbrengen. Met de door Nederland beschikbaar gestelde gegevens kan de lidstaat van herkomst de betrokken kiezer identificeren en deze uit de eigen kiezersregistratie schrappen.

De Kieswet stelt dat burgemeester en wethouders aan de andere lidstaten moeten meedelen dat EU-burgers uit andere landen in Nederland als kiezer zijn geregistreerd. Bij eerdere verkiezingen voor het Europees parlement heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties hiervoor uw

medewerking gevraagd. Dit keer zal op grond van een ministeriële regeling het ministerie zelf de BRP raadplegen en daaruit de relevante persoonsgegevens van EU-burgers betrekken.¹ Deze worden vervolgens bilateraal verstuurd naar alle lidstaten op een versleutelde wijze. Hiermee worden administratieve lasten en fouten in de uitvoering zo veel mogelijk verholpen. U hoeft ten aanzien van deze procedure dus niets te doen.

Datum
31 maart 2014
Kenmerk
2014-0000147830

Het ministerie van BZK ontvangt van andere EU-landen via dit proces van gegevensuitwisseling voor de verkiezingen ook de gegevens van Nederlanders die elders in Europa hun stem willen uitbrengen. Deze gegevens worden vervolgens verstuurd naar de gemeente Den Haag, die 8 dagen voor de stemming definitief de lijst van ongeldige briefstembewijzen zal opmaken.

4.1. Bekendmaking verkiezingsuitslag

De verkiezingen voor het Europese Parlement worden in de lidstaten op verschillende dagen georganiseerd. De Europese Commissie heeft zich in deze procedure op het standpunt gesteld dat de uitslag van de verkiezing in de verschillende lidstaten pas bekend mag worden, nadat de stemlokalen in de laatste lidstaat zijn gesloten. Voor Nederland, waar al op donderdag 22 mei wordt gestemd, heeft dat tot gevolg dat gewacht moet worden met het naar buiten brengen van de uitslag tot zondagavond 25 mei **om 23.00 uur** (let op: aanvankelijk zou dit 22.00 uur zijn, maar inmiddels is gebleken dat in een andere lidstaat de stembussen pas op zondagavond om 23.00 uur sluiten). Dit is het uitgangspunt, als dit tijdstip nog wijzigt dan zal het ministerie van BZK u daar tijdig over informeren.

Concreet betekent dit dat de leden van de stembureaus op donderdag 22 mei meteen na de stemming de stemmen kunnen tellen, en dat de voorzitter van het stembureau de uitkomst van de stemopneming aan de in het stemlokaal aanwezige kiezers kan meedelen, en deze kan doorgeven aan de burgemeester. Deze maakt de gegevens echter, anders dan bij andere verkiezingen, niet vóór zondagavond 23.00 uur openbaar. U wordt daarom verzocht de processen verbaal van de stembureaus respectievelijk het proces verbaal N 11 pas op maandag openbaar te maken. U kunt de processen-verbaal wel gewoon toesturen aan het hoofdstembureau.

4.2. Niet doorgeven uitkomsten onder embargo

Het is niet toegestaan de tellingen op lijstniveau voor uw gemeente door te geven aan de media, althans niet voordat de stemlokalen in de andere lidstaten gesloten zijn, te weten op zondagavond 25 mei 23.00 uur. Ook is het niet toegestaan om de uitkomsten van de stemming onder embargo door te sturen naar de pers. Wel kunnen de tellingen in de stemlokalen in het openbaar plaatsvinden en kunnen de resultaten, als er kiezers aanwezig zijn bij de stemopneming, voorgelezen worden.

---

¹ Staatscourant, nr 7750, 14 maart 2014.

5. Stemopneming (telproces)

In diverse media zijn berichten verschenen over het feit dat bij de gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart jl. in de processen-verbaal verschillen zijn geconstateerd tussen het aantal toegelaten kiezers en het aantal getelde stemmen. Deze verschillen kunnen verschillende oorzaken hebben. Er kan sprake zijn van telfouten. Het is van groot belang dat er zorgvuldig wordt geteld. Daarom breng ik nadrukkelijk nog eens onder uw aandacht de vorig jaar in opdracht van mijn ministerie ontwikkelde telmethode. Deze telmethode is te raadplegen in de brochure *Stembureau-instructie voor de verkiezingsdag* die aan alle gemeenten is verstuurd om te worden verspreid over de stemlokalen. Het gebruik van deze telmethode kan het aantal telfouten verminderen. Ik roep u daarom ook dringend op uw stembureauleden deze telmethode voor te schrijven bij de stemopneming tijdens de verkiezingen voor het Europees Parlement. De instructie is tevens te raadplegen op www.verkiezingen2014.nl/toolkit.

Datum
31 maart 2014
Kenmerk
2014-0000147830

Een andere mogelijke oorzaak voor telverschillen is dat kiezers worden toegelaten, maar het stemlokaal vervolgens verlaten met het stembiljet. Ik raad u aan uw stembureauleden – wellicht ten overvloede – te wijzen op deze risico's. Het stembureau moet erop toe zien dat de kiezer het stembiljet in de stembus steekt (artikel J 26, derde lid, van de Kieswet). Wanneer blijkt dat een kiezer dat niet doet, moet de voorzitter daarvan aantekening houden (artikel J 29, eerste lid, van de Kieswet).

Verder kan het voorkomen dat een kiezer die ook één of twee volmachtstemmen uitbrengt, per ongeluk te veel of te weinig stembiljetten krijgt. Ook gebeurt het dat de stempas van een kiezer die zich niet blijkt te kunnen legitimeren, ten onrechte wordt ingehouden. Ik verzoek u deze risico's onder de aandacht van de stembureauleden te brengen.

Sommige gemeenten brengen meer dan één stembureau onder in één ruimte. Ik verzoek u de stembureauleden die in dergelijke stemlokalen zitting hebben, te vragen erop te letten dat kiezers hun ingevulde stembiljet in de juiste stembus deponeren. Bij het tellen van de stemmen moet ook heel goed in de gaten worden gehouden dat de stembiljetten van de verschillende stembussen niet door elkaar worden gehaald.

Het telverschil kan ook worden veroorzaakt doordat stembiljetten die door kiezers zijn teruggegeven (omdat zij een vergissing hebben gemaakt), door stembureauleden worden voorzien van het stempel "ongeldig", en vervolgens in de stembus worden gedeponeerd. Bij de stemopneming worden deze stemmen dan ten onrechte meegeteld als ongeldige stemmen. Ik benadruk dat deze werkwijze onjuist is, en dat stembiljetten die door kiezers zijn teruggegeven, door het stembureau onbruikbaar moeten worden gemaakt en apart moeten worden gelegd. De stembiljetten mogen nooit in de stembus worden gedeponeerd. De apart gelegde stembiljetten mogen nadrukkelijk ook niet op het proces-verbaal alsnog worden meegeteld bij het aantal ongeldige stemmen.

6. Evaluatie verkiezing leden Europees Parlement

Net als de gemeenteraadsverkiezingen worden ook de verkiezingen voor het Europees Parlement geëvalueerd. Gemeenten ontvangen daarover te zijner tijd nadere info. Onderwerp van evaluatie zullen onder meer zijn:

- de voorbereiding van de verkiezingen;
- het gebruik van volmachten door kiesgerechtigden;
- de stemopneming;
- stemmen in een willekeurig stemlokaal.

Datum
31 maart 2014
Kenmerk
2014-0000147830

Uw medewerking aan de evaluatie wordt zeer op prijs gesteld.

7. Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV)

Voor de verkiezing van het Europees Parlement maakt de Kiesraad als centraal stembureau gebruik van de Ondersteunde Software Verkiezingen. Met OSV wordt de kandidaatstelling en de berekening en vaststelling van de uitslag ondersteund. Inmiddels is de software voor politieke partijen en centraal stembureau voor de kandidaatstelling van de aankomende verkiezing van het Europees Parlement gereed en uitgerold.

De gemeenten en hoofdstembureaus krijgen een nieuwe versie van de OSV-software toegestuurd die gebruikt kan worden voor het opnemen van de stemtotalen van de gemeente en de kieskring, en voor het aanmaken van het proces-verbaal. De cd-rom met de software zal naar alle gemeenten worden verstuurd zodra de kandidatenlijsten zijn vastgesteld. Naar verwachting is dit omstreeks 22 april.

In aanloop naar de verkiezing van het Europees Parlement worden geen nieuwe instructiebijeenkomsten gehouden over de OSV-software voor gemeenten. Wel vindt u op de website van de Kiesraad instructiefilms, en vindt u bij de brief waarmee de software wordt verzonden aanvullende informatie over het gebruik van de software. Heeft u technische vragen over de OSV-software dan kunt u contact opnemen met de OSV-helpdesk (0318-765000 of OSV@IVU.nl).

8. Plaatsen verkiezingsborden

In het kader van de opkomstbevordering en ondersteuning van politieke partijen ga ik ervan uit dat u, zoals gebruikelijk, tijdig verkiezingsborden plaatst waarop de politieke partijen hun posters kunnen plakken.

Mij is gebleken dat een enkele gemeente uit overweging van bezuinigingen heeft besloten geen borden te plaatsen voor de Europees Parlementsverkiezingen. Dit is ongewenst, omdat in het algemeen deel van het gemeentefonds een voorziening is opgenomen voor de bekostiging van het organiseren van verkiezingen, die ook is bedoeld voor het plaatsen van verkiezingsborden. Ik wijs er daarbij op dat het plakken van posters voor veel politieke partijen een belangrijk middel is om hun deelname aan de verkiezingen onder de aandacht van kiezers te brengen.

9. Voorlichtingscampagne

Het ministerie zal ongeveer 6 weken voor de verkiezingen een algemene informatiecampagne starten met radio- en tv spotjes, advertenties, posters en banners. Ook zal de website www.verkiezingen2014.nl met relevante informatie draaien. Ook blijft voor gemeenten de zogeheten "toolkit gemeenteraadsverkiezingen" beschikbaar met daarin benodigde informatie en materiaal ten behoeve van de campagne zoals voorbeeldbrieven, campagnemateriaal, stembureau-instructie, nieuwe modellen, etc.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Het materiaal is beschikbaar op www.verkiezingen2014.nl/toolkit.

Datum

31 maart 2014

Kenmerk

2014-0000147830

10. Informatiepunt

Tijdens en voorafgaand aan de verkiezing zal het Informatiepunt Verkiezingen bereikbaar zijn voor vragen van gemeenten, burgers en andere belanghebbenden. Het Informatiepunt verkiezingen is een gezamenlijk initiatief van het ministerie van BZK en de Kiesraad. Het Informatiepunt Verkiezingen is op werkdagen telefonisch te bereiken van 09.00 tot 17.30 uur op het telefoonnummer 070 426 7329. Mailen kan naar **informatiepunt@kiesraad.nl**.

Het Informatiepunt is op de dag van de stemming bereikbaar vanaf 7 uur 's ochtends tot laat in de avond. Voor de definitieve sluitingstijd dient u de website van de Kiesraad, www.kiesraad.nl te raadplegen.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

dr. R. H.A. Plasterk